

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

АНАЛІЗ КЛАСИФІКАЦІЙНИХ АСПЕКТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто економічну безпеку як систему відносин між різними рівнями економіки країни та економічної діяльності з приводу досягнення відповідного рівня розвитку, за якого здійснюється гарантований захист інтересів та задоволення потреб усіх суб'єктів економіки.

Аннотация. Рассмотрена экономическая безопасность как система отношений между различными уровнями экономики страны и экономической деятельности по поводу достижения соответствующего уровня развития, при котором осуществляется гарантированная защита интересов и удовлетворение потребностей всех субъектов экономики.

Annotation. The paper discusses the economic security as a system of relations between different levels of the country economy and economic activities on achieving an appropriate level of development that guarantees the protection of the interests and needs of all economic subjects.

Ключові слова: економічна безпека, економіка, політика держави, національна безпека.

У наш час, на шляху політичної суверенності та динамічного економічного розвитку України, проблема захисту її національних економічних інтересів та забезпечення економічної безпеки набуває особливої актуальності. Питання забезпечення економічної безпеки країни постає фактично одночасно з появою самої держави, її суверенності й усвідомлення її національних інтересів [1].

Економічна безпека країни як одна з визначальних складових підсистем національної безпеки суверенної країни водночас є надсистемою, яка включає такі важливі складові, як фінансова, енергетична, інноваційно-технологічна, продовольча, соціальна, трудоворесурсна та зовнішньоекономічна безпека держави [2].

Водночас економічна безпека нерозривно пов'язана з політичною, інформаційною, військово-політичною безпеками через відповідні інструменти та важелі дієвого впливу. Основними завданнями економічної безпеки держави в цілому є:

забезпечення пропорційного й безперервного економічного зростання;

приборкання інфляції та безробіття;

формування ефективної структури економіки та розвинутого ринку цінних паперів;

скорочення дефіциту бюджету і державного боргу;

забезпечення соціального захисту й підвищення якості життя населення;

підтримка стійкості національної валюти.

Ці завдання визначають стратегію економічної безпеки як формування та обґрунтування стратегічних пріоритетів, національних інтересів, засобів і механізмів вирішення проблем [1].

Складність і багатогранність категорії "економічна безпека" стали передумовою необхідності розробки критеріїв класифікації видів економічної безпеки, що забезпечує повне дослідження ризиків, які на неї впливають. Такий підхід дозволяє зробити два концептуальних висновки: 1) на зміну традиційній категоріальній структурі економічної безпеки, яка базується на понятті "небезпека", повинна прийти нова на основі концепції ризику; 2) концепція ризику в стратегії економічної безпеки включає два аспекти: оцінку та управління ризиком [3].

У процесі дослідження стану економічної безпеки необхідно враховувати ієрархічну декомпозицію, яка обґрунтовує взаємозалежність окремих її рівнів. В основу її формування покладено ступінь ідентичності та протилежності інтересів на кожному економічному рівні і необхідність механізмів їх вирішення найбільш прийнятним шляхом. Так, основою формування засад глобальної безпеки є міжнародна, яка, у свою чергу, залежить від інтересів і рівня національної безпеки окремих держав, остання – від нижчих рівнів ієрархії: регіон, підприємство, особистість.

Більшість людей сприймають економічну безпеку як "стан захищеності". Це спрощує розуміння сутності цього поняття, але не розкриває повного уявлення про цю галузь економіки, а саме, економічної політики держави. Ієрархічність економічної безпеки наведена на рис. 1 [4].

Рис. 1. Ієрархічність економічної безпеки держави

Поняття "національна безпека" розглядається також в Адміністративному кодексі України і визначає головні складові цієї категорії, зокрема економічну. Національна безпека – це результат реалізації стратегії економічно безпечного розвитку держави, тому терміни "національна безпека" і "економічна безпека держави" є ідентичними. Цей висновок є правомірним з таких причин: по-перше, базисом національної економічної безпеки є стала та розвинена економіка; по-друге, тільки рівень економічної безпеки держави свідчить про ступінь її економічної самостійності й незалежності; по-третє, національна економіка не може вважатися дієвою в умовах спаду виробництва, відсутності економічного зростання в окремих галузях, банкрутства підприємств та ін., а все перераховане є сферою економічної безпеки [5].

На законодавчому рівні закріплення проголошеного Україною курсу євроінтеграції знайшло своє відображення у статті 8 Закону України "Про основи національної безпеки України", а саме основними напрямками державної політики з питань національної безпеки України визначено проведення активної міжнародної політики України з метою створення сприятливих зовнішньополітичних умов для прогресивного економічного і соціального розвитку України; забезпечення повноправної участі України в загальноєвропейській та регіональних системах колективної безпеки, набуття членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору при збереженні добросусідських відносин і стратегічного партнерства з Російською Федерацією, іншими країнами співдружності Незалежних Держав, а також з іншими державами світу [5].

Статтею 17 Конституції України прямо передбачено, що поряд із захистом суверенітету і державної цілісності України, "забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу".

На сьогодні переважна кількість областей України мають укладені угоди про співпрацю із сусідніми територіями суміжних країн, а також угоди про співпрацю з регіональними органами влади багатьох держав світу. Кількість таких угод коливається від однієї (Херсонська область) до 49 (Харківська область).

Як акцентується в Концепції економічної безпеки України, розробленій науковцями Інституту економічного прогнозування НАН України під керівництвом академіка НАНУ Гейця В. М., "... забезпечення економічної безпеки – це гарантія незалежності країни, умов стабільності та ефективної життєдіяльності суспільства".

Якщо аналізувати економічну безпеку держави чи "національну безпеку" в цілому, то передбачається виділення передусім таких трьох основних чинників, як:

економічна незалежність, яка передбачає перш за все самостійність у формуванні економічної політики, здійснення державного контролю над національними ресурсами і державного регулювання економіки та можливість використання національних конкурентних переваг для забезпечення рівноправної участі в міжнародному поділі праці;

стійкість і стабільність національної економіки, що передбачає забезпечення міцності й надійності всіх елементів економічної системи, захист усіх форм власності, створення гарантій для ефективної підприємницької діяльності та стримання дестабілізаційних факторів;

здатність до саморозвитку і прогресу, тобто можливість вибору власної моделі розвитку та здатність самостійно реалізувати й захищати національні економічні інтереси, а також здійснювати постійну модернізацію виробництва, ефективну інноваційно-інвестиційну політику, розвивати інтелектуальний і духовний потенціал країни.

Якщо дотримуватися цих чинників, то економічна безпека країни буде на високому рівні. На жаль, сьогодні в Україні спостерігаються негативні явища, що створюють очевидні загрози для економічної безпеки України. Передусім це те, що:

частка готових виробів в експорті України останніми роками становить 37,1 – 35,4 %, що значно (близько 47 відсоткових пунктів) менше, ніж в цілому у світовому експорті;

у вітчизняному експорті домінує (понад 50 %) мінеральна продукція та метали (рис. 2);

експорт аграрної продукції за часткою випереджає світові тенденції у загальному експорті і при цьому випереджає експорт продовольства не поглибленої переробки [6].

